

คุณค่าของบทเพลงสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณในพระบาทสมเด็จพระบรม
ชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
SONG VALUE IN REMEMBRANCE OF HIS MAJESTY KING BHUMIBOL
ADULYADEJ THE GREAT

ฉัตรชัย อภิวัฒน์สนอง^{1*}, หทัยรัตน์ ทับพร¹, อัศวินธ์ เรืองรอง²

Chatchai Apiwansanong^{1*}, Hatairath Tubporn¹, Akhawit Ruengrong²

¹คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹Faculty of Education, Chulalongkorn University.

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

²Faculty of Humanities and Social Science, Bansomdejchaopraya Rajabhat University.

*Corresponding author, e-mail: chatchaiapi9@gmail.com

Received: 10 November 2020; Revised: 10 June 2021; Accepted: 22 June 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของบทเพลงสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทางด้านจริยศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์ ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่เป็นบทเพลงที่ประพันธ์ขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2489 ถึง ปัจจุบัน จำนวน 127 บทเพลง วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการพรรณนาความ บนพื้นฐานแนวคิด “บทเพลงที่สะท้อนภาพพระจริยวัตรและพระราชกรณียกิจในพระองค์ และบทเพลงที่สะท้อนถึงความคิด ความเชื่อ และอารมณ์สะท้อนใจที่ผู้ประพันธ์ในฐานะตัวแทนในการถ่ายทอดความรู้สึกต่าง ๆ ในจิตใจของเหล่าพสกนิกร ก่อให้เกิดจิตสำนึกของมนุษย์ในสังคมชุมชนได้” ผลการวิจัยพบว่า คุณค่าของบทเพลงเมื่อพิจารณาจากเนื้อหา มี 2 ประการคือ 1) คุณค่าทางด้านจริยศาสตร์ คือลักษณะเนื้อหาที่เป็นความดี ได้แก่ การเป็นผู้ให้ ความเป็นผู้ประพฤติดี ความเสียสละ ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความเพียร ความอดทน ความเที่ยงธรรม ความเมตตา ความจงรักภักดี และความกตัญญู 2) คุณค่าทางด้านสุนทรียศาสตร์ คือลักษณะเนื้อหาที่เป็นความงาม ได้แก่ ความซาบซึ้งใจ ความกินใจหรือประทับใจ ความภาคภูมิใจ ความพอใจ สุขใจหรืออิ่มเอมใจ ความเพลิดเพลินหรือรื่นรมย์ใจ ความโศกเศร้าหรือร้อนใจ และความเห็นอกเห็นใจ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า คุณค่าทางด้านจริยศาสตร์และสุนทรียศาสตร์ในบทเพลงทำให้เหล่าพสกนิกรรู้สึกซาบซึ้งประทับใจในถ้อยคำ และข้อความจากบทเพลงที่กล่าวถึงคุณงามความดี น้อมนำไปให้เกิดความรู้สึกจงรักภักดีและสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

คำสำคัญ: ในหลวงรัชกาลที่ 9 บทเพลงสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณ คุณค่า จริยศาสตร์ สุนทรียศาสตร์

Abstract

This article aims to study the values found in songs in loving memory of His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great in the aspects of King's prosperous behavior and his royal duties. His Majesty the King the Great spent 70 years developing the nationwide Royal Projects and making Thai people's lives better. The 127 songs have been collected from 1946 up to the present and the descriptive analysis makes through the contents and the social contexts from the songs which reflect King's prosperous behavior and his royal duties and from the thoughts, beliefs and emotions of Thai people that the composers represent through their songs. Based on the concept, songs can make people emotionally stable and conscientious. The findings: there are 2 values: 1) The ethics values from the content are; giving, morality, sacrifice, honesty, gentleness, perseverance, forbearance, equity, kindness, loyalty, and gratefulness. 2) The aesthetics values are; appreciation, impression or touching, proudness, satisfaction happiness or complacency, enjoyment or delightfulness, sadness or melancholy and sympathy. Conclusion: Both the ethic and aesthetic values from the songs induce people to make the allegiance to His Majesty King Bhumibol Adulyadej.

Keywords: King Rama IX, Song in Remembrance of King Rama IX, Values, Ethics, Aesthetic

บทนำ

บทเพลงเป็นทางออกหนึ่งในการแสดงถึงอารมณ์และความรู้สึกที่กลั่นออกมาจากจิตใจ เนื่องจากเป็นผลงานทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์โดยมนุษย์ สามารถบันดาลให้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ ได้ เช่น ความรู้สึกสนุกสนาน มีความสุขใจ หรือโศกเศร้ารันทดใจ [1]

เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2559 มีเหตุการณ์ที่สำคัญที่ต้องจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ชาติไทยคือการเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (พระนามเต็ม ณ เวลานั้น คือ “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทรสยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร” พระนามย่อ คือ “พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช”) นับเป็นความสูญเสียบุคคลสำคัญของประเทศไทย เป็นจุดสำคัญที่ทำให้ชาวไทยจำนวนมากได้แสดงความรู้สึกโศกเศร้าอย่างลึกซึ้งร่วมกัน ในเวลาต่อมาการแสดงความรู้สึกได้ปรากฏในรูปแบบของงานศิลปะหลากหลายแขนง มีทั้งที่เป็นบทเพลง ดนตรี งานประติมากรรม งานจิตรกรรม งานประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง งานที่ใช้สื่อผสมต่าง ๆ และงานด้านอื่น ๆ อีกมากมาย [2]

ในช่วงเวลาดังกล่าวบทเพลงแทบทุกประเภทมีผู้ประพันธ์ออกมาเป็นจำนวนมาก ทั้งเพลงพื้นบ้าน เพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรุง เพลงไทยสากล หรือเพลงสากล โดยเฉพาะบทเพลงประเภทไทยสากลที่มีลักษณะเนื้อร้องและทำนองที่การฟังเข้าถึงได้ง่ายเป็นที่รับรู้ในวงกว้าง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเกิดการสำนึกของพลชนิกทั่วประเทศ

แนวคิดที่ได้จากบทเพลงสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ก่อให้เกิดจิตสำนึกในเรื่องคุณงามความดีที่ตั้งที่บทเพลงได้ถ่ายทอดพระจริยวัตรและพระราชกรณียกิจซึ่งเป็นคุณูปการอันใหญ่หลวงต่อพลชนิก เมื่อได้รับฟังหรือซึมซับในอรรถรสของบทเพลงที่ผู้ประพันธ์ได้ใช้กลวิธีในการสื่อความหมายในจิตใจออกมาผ่านตัวบทที่เป็นภาษาอย่างงดงาม จะทำให้ผู้รับสารเกิดอารมณ์สะเทือนใจ และเกิดจิตสำนึกที่ดีที่สุดในที่สุด

อารมณ์สะเทือนใจของผู้รับสารอันเกิดจากการได้รับฟังหรือซึมซับอรรถรสของบทเพลงที่เป็นศิลปะสอดคล้องกับคำกล่าวของพระยาอนุนามราชธน [3] ที่ว่า “ศิลปะคืออารมณ์สะเทือนใจ ผ่านสู่ความคิด และกำหนดขึ้นเป็นรูป (ART is Emotion, passed through Thought, and fixed in Form) คือ เมื่อเกิดอารมณ์สะเทือนใจแล้วก็

ให้อารมณ์นี้ผ่านเข้ามาในความคิดและกำหนดให้เกิดเป็นรูปขึ้น” ซึ่งท่านได้กล่าวด้วยว่า ถ้าเป็นผู้มีความรู้ก็จะใช้อารมณ์สะท้อนใจนี้ผ่านเทคนิคให้เกิดเป็นรูป เสียง สี และตัวหนังสือให้เกิดเป็นรูปธรรม

บทเพลงทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงในการสื่อความหมายในจิตใจของมนุษย์ว่าอารมณ์และความรู้สึกเป็นอย่างไร บทเพลงเป็นวรรณกรรมที่ประพันธ์ขึ้นด้วยถ้อยคำสำนวนของภาษาที่สวยงามมีองค์ประกอบทางด้านสุนทรียศาสตร์หรือความซาบซึ้งประทับใจ จริยศาสตร์หรือจิตสำนึกที่ดีบนความถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีคุณค่า (Axiology) ที่ใช้นิยามครอบคลุมความหมายได้กว้างขวางภายใต้ปรัชญาที่ว่าด้วยเรื่องคุณธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งก็คือจริยศาสตร์และสุนทรียศาสตร์นั่นเอง [4]

จริยศาสตร์ (Ethics) คือ ความดีความถูกต้องที่บอกให้คนเรารู้ว่าอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำและมักจะนำไปสู่กฎระเบียบหรือข้อกำหนดว่าเป็นคุณธรรมที่ดีของสังคม [5] “จริยศาสตร์” มาจากคำว่า “จริย” เป็นภาษาบาลี หมายถึง “ความประพฤติของมนุษย์” รวมกับคำว่า “ศาสตร์” หมายถึงวิชาหรือตำรา ดังนั้น จริยศาสตร์จึงหมายถึงปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ แสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรหนุกไม่หนุก ดีไม่ดี ควรไม่ควร และพิจารณาปัญหาเรื่องสถานภาพของค่าทางศีลธรรม เป็นความหมายที่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2556 [6] อาจหมายความรวมถึงศีลธรรมของมนุษย์ [7] ในการค้นหาความมีอุดมคติอันประเสริฐ [8] ที่จะยึดเป็นหลักในการดำเนินชีวิตในสังคมให้ละเว้นการทำชั่วสอนให้ประพฤติดี [9]

ความดีที่พบในบทเพลงได้กล่าวถึงพระจริยวัตรและพระราชกรณียกิจ ได้แก่ การเป็นผู้ให้ ความเป็นผู้ประพฤติดี ความเสียสละ ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความเพียร ความอดทน ความเที่ยงธรรม ความเมตตา ความจงรักภักดี และความกตัญญู เป็นความดีทั้งทางกาย วาจาและใจ ดังที่ สุขเมธ ตันติเวชกุล [10-11] ได้ยกย่องพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ว่าทรงใช้หลักทศพิธราชธรรมในการครองแผ่นดิน นับเป็นการตอกย้ำว่า พระจริยวัตรในพระองค์เป็นความดี ซึ่ง “ทศพิธราชธรรม” คือธรรมะสำหรับพระราชอา 10 ประการ รวมถึง หลักการหรือหลักปฏิบัติที่ผู้นำประสงคิให้ผู้ตามหรือบุคคลอื่นเกิดความยินดีโดยชอบธรรม [12]

ในบทเพลงนอกจากพบกลุ่มคำที่ส่วนหนึ่งตรงกับคำที่อยู่ใน “ทศพิธราชธรรม” แล้ว ผู้วิจัยยังพบคำว่า “บารมี” หรือ “พระบารมี” อีกด้วย “บารมีเดิมหมายความว่าความเป็นเลิศหรือคุณธรรมที่นำไปบรรลุพระโพธิญาณ ...ความหมายที่เพิ่มขึ้น (ความหมายเดิมคงใช้อยู่) คือพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่เกิดจากคุณความดี อันเป็นที่พึงของประชาชนได้...” [13]

สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) คือปรัชญาแห่งศิลปะและความงาม [14] มาจากคำว่า สุนทรียะ หมายถึงความงาม รวมกับคำว่า ศาสตร์ หมายถึง วิชาหรือตำรา ดังนั้น สุนทรียศาสตร์ จึงหมายถึง วิชาที่ว่าด้วยเรื่องความงาม และเป็นส่วนหนึ่งของวิชาทางปรัชญา สุนทรียศาสตร์เป็นความรู้เรื่องความงามเชิงเหตุผล เป็นการใช้ตรรกะหรือญาณวิทยาอย่างหนึ่ง [15] เป็นศาสตร์ที่ส่งเสริมให้ค้นหาความงามที่เป็นสากลที่สัมผัสได้ด้วยการมองเห็น ก่อให้เกิดการตอบสนองของมนุษย์เนื่องจากความงามเป็นสิ่งเร้า [16] เป็นศาสตร์ที่นับได้ว่าเป็นศิลปะของความงามตามธรรมชาติที่มีคุณลักษณะซึ่งตัดสินได้และเป็นศาสตร์ที่มุ่งศึกษาให้เข้าใจถึงผลกระทบที่มีต่ออารมณ์และจินตนาการของมนุษย์ [17]

บทความเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ของอาเธอร์ ซี แดนโต (Arthur C. Danto) แปลโดย สมเกียรติ ตั้งนโม [18] กล่าวว่าลักษณะของอารมณ์หรือความรู้สึกนั้น ใช้ภาษาต่อไปนี้แทนความรู้สึกจริง ๆ ซึ่งได้ความหมายไม่เท่าที่รู้สึกจริง ๆ เช่น พอใจ (Interested) ไม่พอใจ (Disinterested) เพลิดเพลินใจ (Pleasure) ทุกข์ใจ (Displeasure) กินใจ (Empathy) และประโยชน์ของสุนทรียศาสตร์ คือ ส่งเสริมโน้มน้าวให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

- 1) ส่งเสริมกระบวนการคิด การตัดสินความงามอย่างสมเหตุผล
- 2) ช่วยกล่อมเกล่าให้เป็นผู้มีจิตใจอ่อนโยน
- 3) เสริมสร้างประสบการณ์สุนทรียะให้กว้างขวาง

- 4) ส่งเสริมแนวทางในการแสวงหาความสุข
- 5) ส่งเสริมให้เห็นความสำคัญของสรรพสิ่ง

ส่วนสุนทรียศาสตร์ที่พบได้จากงานทางวรรณคดี พระยาอนุมานราชชน [3] กล่าวว่า คือความรู้สึกนึกใจ เต็มตื่นใจ ถ้ามองด้วยเรื่องคุณค่า (Value) มีลักษณะเป็นนามธรรม และมุ่งสนใจศึกษาเรื่องความงาม ความมีสุนทรียะ ความไพเราะ ความประทับใจ และความสะท้อนใจของสุนทรียะวัตถุ (Aesthetic Object) เช่น บทเพลง ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อให้มีความสุขใจ ความเต็มเปี่ยม ความเอิบอิ่ม ความรื่นรมย์และความซาบซึ้ง [19-20] ความรู้สึกเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้ประพันธ์ในฐานะศิลปินสามารถทำให้ผู้เสพงานศิลป์หรือผู้อ่านผู้ฟังเกิดความ รู้สึกเช่นเดียวกับผู้ประพันธ์ [21]

ด้วยสาเหตุที่กล่าวมาทั้งหมดทำให้ผู้วิจัยสนใจนำมาศึกษาเพื่อวิเคราะห์คุณค่าของบทเพลงสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โดยคุณค่าที่ค้นพบจะได้เป็นประโยชน์ในการพัฒนามนุษย์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คุณค่าด้านจริยศาสตร์และสุนทรียศาสตร์ของบทเพลงสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากเอกสารโดยการพรรณนาความ การวิเคราะห์เนื้อหาหรือสาระสำคัญ มีขั้นตอนการวิเคราะห์ ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์เนื้อหา

ในงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์โดยกำหนดกรอบการวิเคราะห์ตามแนวทฤษฎีคุณค่า ประกอบด้วย คุณค่าด้านจริยศาสตร์ และคุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์

- 2) การวิเคราะห์คุณค่าของบทเพลง

2.1) ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับบทเพลง โดยวิธีการอ่านอย่างละเอียด เพื่อหาแนวคิดหลัก (Theme) เกี่ยวกับคุณค่าของบทเพลง

2.2) ประเด็นการวิเคราะห์คุณค่า ด้านจริยศาสตร์คือ การเป็นผู้ให้ ความเป็นผู้ประพฤติดี ความเสียสละ ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความเพียร ความอดทน ความเที่ยงธรรม ความเมตตา ความจงรักภักดี และความกตัญญู ด้านสุนทรียศาสตร์คือ ความซาบซึ้งใจ ความกินใจหรือประทับใจ ความภาคภูมิใจ ความพอใจ สุขใจหรืออิ่มเอมใจ ความเพลิดเพลินหรือรื่นรมย์ใจ ความไตร่ตรองหรือรันทดใจ และความเห็นอกเห็นใจ

2.3) วิเคราะห์ภาษาที่เป็นเนื้อร้องโดยพิจารณาคูณาคำ 2 ด้าน คือคุณค่าด้านจริยศาสตร์วิเคราะห์โดย คัดเลือกคำและข้อความที่เป็นความดี และคุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์วิเคราะห์โดย คัดเลือกคำและข้อความที่เป็นความงาม

2.3.1) วิเคราะห์แบบภววิสัย (Objective) ในฐานะภาษาที่เป็นเครื่องมือในการสื่อความหมาย ด้วยวิธีการต่าง ๆ จนปรากฏเห็นเด่นชัด เพื่อโน้มน้าวใจ เช่น มีการซ้ำถ้อยคำ ข้อความ หรือใช้คำ ข้อความที่มีความหมายใกล้เคียงกัน แม้จะไม่ใช้คำเดียวกันในแง่ของการสะกดการันต์ คำศัพท์หรือข้อความในบทเพลงมีความหมายตรงตามรูปศัพท์ที่เป็นสากล ในการวิเคราะห์บทเพลงผู้วิจัยพบคำหรือข้อความตรงตามประเด็นวิเคราะห์ที่จะประเมินได้ว่ามีคุณค่าดังกล่าวในบทเพลงนั้น ๆ เช่น

“ความภูมิใจ” เป็นคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ “...ภูมิใจเหนือสิ่งอื่นใด ได้เกิดมาใต้ร่มโพธิ์ทอง...” (โชคคิตที่มีในหลวง – 2520)

“ความเสียสละ” เป็นคุณค่าทางจริยศาสตร์ “...พ่อทรงเพียรสละกายา เปี่ยมพระปรีชาที่ล้นแผ่นดิน...” (พ่อหลวงในดวงใจ - 2559)

2.3.2) วิเคราะห์แบบอัตวิสัย (Subjective) จากความรู้สึกนึกคิด คติความเชื่อ แล้วกลั่นออกมาเป็นภาษาตามบทประพันธ์ในบทเพลง ในกรณีวิเคราะห์ก็ต้องสกัดที่ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อสาร ผู้วิจัยใช้วิธีการตีความ ถอดความ และอธิบายความ ทั้งจากตัวบท (Text) และจากบริบท (Context) ที่ผู้ประพันธ์ได้ใช้ศิลปะในการสื่อสารหลากหลายรูปแบบ เช่น

“...เพลิน เพลินภูพิงค์ ศุภร์สัญลักษณ์สุขจริง เม่นุไข เพลงพรจากฟ้า อำนวยพรปีใหม่ ตราตรึงทุกดวงใจ สุขใดเทียมทัน... (บทเพลงแห่งฟ้ามหาคีตราชนัน - 2558) คำว่า “ดวงใจ” หมายถึง “พสกนิกรทุกหมู่เหล่า”

“...เส้นทางเดินนี้ ที่พ่อก้าวไป พ่อกรุณาไว้ให้กับเรา ตามรอยพ่อ นำไป จะผ่อนทุกข์บรรเทา ตามรอยพ่อ เกิดเราจะได้ดี... (ตามรอยพ่อ - 2550) คำว่า “พ่อ” ทุกคำ หมายถึง “พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร” ซึ่งเปรียบพระองค์เป็นดังบิดาหรือพ่อของพสกนิกรทุกคน

“เคารพหรือความจงรักภักดี” เป็นคุณค่าทางจริยศาสตร์ “...เราน้อมเกล้าเกศี ถวายภูมิ นอบศิระกราน เติตบังคมภูบาลเอาไว้เหนือฟ้า...” (ราชาเป็นสง่าแห่งแคว้น - 2492) อธิบายความได้ว่า กัมศิระ กราบไหว้ เพื่อแสดงความเคารพและความจงรักภักดีสูงสุด

“ความโศกเศร้า” เป็นคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ “...เมื่ออาทิตย์อัสดงลำนํ้าตานอง สายลมต้อง แสงเทียนดับ ลับชัวกาล...” (รักในดวงใจนิรันดร์ - 2559) ตีความได้ว่า เป็นการจากลา น้ำตาคือเครื่องแสดงความโศกเศร้า โดยดูจากบริบทการเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์เนื้อหาจากกรอบการวิเคราะห์ตามแนวทฤษฎีคุณค่า ผู้วิจัยพบลักษณะร่วมของเนื้อหาที่สามารถสรุปเป็นภาพรวมโดยยกตัวอย่างจากบทเพลงพอสังเขปเพื่อความเหมาะสมกับการนำเสนอในรูปแบบของบทความ ดังนี้

1) คุณค่าทางด้านจริยศาสตร์ คือลักษณะเนื้อหาที่เป็นความดีในพระจริยวัตร และพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และการตอบแทนความดีแต่พระองค์ของพสกนิกร ผู้วิจัยพบประเด็นที่เป็นคุณค่าทางด้านจริยศาสตร์ที่เป็นคุณธรรม เรื่อง การให้การประพัตติดี ความเสียสละ ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความเพียร ความอดทน ความเที่ยงธรรม ความเมตตา ความจงรักภักดี และความกตัญญู ในบทเพลงสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ดังนี้

บทเพลง “ราชาเป็นสง่าแห่งแคว้น” ประพันธ์โดย แก้ว อัจฉริยะกุล ปี พ.ศ. 2492		
ราชาเป็นสง่าแห่งแคว้น	อยู่เป็นขวัญแดน	โพธิ์ทองของปวงประชา
มิ่งขวัญโพธิ์ทอง	ของชนทั่วหล้า	ราษฎร์สุขาก็เพราะพระบารมี
ราชาเป็นทั้งมิ่งและขวัญ	ข้าอภิวันท์	บังคมหวังชมศักดิ์ศรี
พระคินมา	เหล่าปวงประชาภักดี	พระบิณโม่ลืออยู่เป็นศรีไพเราะ
โอล์มฝนบนฟ้ามาแล้ว	ร่มโพธิ์แก้ว	จะพาพสกนิกรสดใส
ข้าวรพุทธเจ้าชาวไทย	ยกกรไหว้	แต่ไทยราชันย์
เราน้อมเกล้าเกศี	ถวายภูมิ	นอบศิระกราน
เทิตบังคมภูบาล	เอาไว้เหนือฟ้า	โพธิ์ทองของชาวไทย
อวยพรชัยให้มหาราช	ช่วยกันเปล่งวาจา	ขอทรงพระเจริญ ไชโย [22]

จากเนื้อหาของบทเพลง “ราชาเป็นสง่าแห่งแคว้น” สามารถวิเคราะห์ได้ว่า แสดงถึงความเป็นพระมหากษัตริย์ความเป็นพระราชา พระปิ่นโมลี คือของสูง พระมหากษัตริย์และสถาบันซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่สูงสุดในประเทศ “มิ่งขวัญ” คือสิ่งที่เป็นมงคล “โพธิ์ทองของปวงประชา” “มิ่งขวัญโพธิ์ทองของชนทั่วหล้า” คือความร่มเย็นปกป้องคุ้มครองด้วยความเที่ยงธรรม เป็นการยกย่องเทิดทูน **เคารพด้วยความจงรักภักดี** “พระบารมี” คือพระราชอำนาจที่เกิดจากคุณความดี “ราษฎร์สุขา ก็เพราะพระบารมี” แสดงให้เห็นพระคุณที่ต้องตอบแทนเป็น**ความกตัญญู** “ข้าอภิวันท์ บังคมหวังชมศักดิ์ศรี” พบคุณธรรมเรื่อง**ความเคารพและความจงรักภักดี**

“ไอ้ลมฝนมาแล้ว ร่มโพธิ์แก้วจะพาพฤษภาสาดใส” ไม่เลือกพฤษภาเป็นการแสดง**ความเที่ยงธรรม** มีคุณธรรมเรื่องการให้ และความเมตตา “ข้าวรพุทธเจ้าชาวไทย ยกกรไหว้ แต่ไทยราชันย์” เป็นการแสดง**ความจงรักภักดี ความกตัญญู และความประพฤติดี** “เราน้อมเกล้าถวายเกศี ถวายภูมินอบศีระกราน เติดบังคมภูบาล เอาไว้เหนือฟ้า” ข้อความทั้งหมดนี้ แสดง**ความจงรักภักดี และความกตัญญู** “อวยพรชัยให้มหาราชา ช่วยกันแปลงวาจา ขอทรงพระเจริญ ไชโย” เป็นการแสดง**ความจงรักภักดี และความกตัญญู**

บทเพลง “ตามรอยเท้าพ่อ”

ประพันธ์โดย ทรงธรรม รูปแก้ว ปี พ.ศ. 2559

มีหัวใจคือประชาชน	ที่รวยจนทั่วถิ่นกันดาร
มีผืนดินเปรียบเสมือนบ้าน	ยาวนานจนเจ็ดสิบปี
คือพ่อหลวงของคนไทย	คือศูนย์รวมใจน้องพี่
ผู้คนต่างเป็นสุขชี	พอมมี พออยู่ พอกิน
อีสาน ออก ตก ไต้ เหนือ	หยาดเหงื่อของพ่อไหลริน
น้ำพระทัยจากพระเจ้าแผ่นดิน	ให้ทำกินได้ด้วยตัวเรา
โครงการพระราชดำริ	พ่อริเริ่มทำก่อนเขา
เมืองไทยสุขสำราญนานเนา	บ้านเราร่มเย็นเรื่อยมา
คือองค์ภูมิพล	ภูมิพล มหาราชา
เทิดทูนไว้สูงสุดฟ้า	ราชาผู้ยิ่งใหญ่
คือองค์ภูมิพล	ภูมิพล มหาราชา
พวกเราขอสัญญา	เดินตามรอยเท้าพ่อ
ไม่เคยละทิ้งประชาชน	ทุกชนชั้นใดนั้นหนอ
หนใดแห่งใดเฝ้ารอ	มีพ่อต้นต้นจนถึง
วันนี้พ่อจากไป	จำไว้ข้างในตราตรึง
คนไทยตั้งใจไปถึง	ด้วยคำหนึ่ง เรารักพ่อ [23]

จากเนื้อหาของบทเพลง “ตามรอยเท้าพ่อ” สามารถวิเคราะห์ได้ว่า เป็นการเน้นหลักในการทรงงานในพระองค์ “มีหัวใจคือประชาชน” เป็นคุณธรรมเรื่อง**ความเมตตา** “ที่รวยจนทั่วถิ่นกันดาร” คือ**ความเที่ยงธรรม** และ**ความเสียสละ** “มีผืนดินเปรียบเสมือนบ้าน ยาวนานจนเจ็ดสิบปี” คือ**ความเพียร** “คือศูนย์รวมใจน้องพี่ ผู้คนต่างเป็นสุขชี พอมมี พออยู่ พอกิน” คือ **ความอ่อนโยน ความเที่ยงธรรม ความเมตตา** “หยาดเหงื่อของพ่อไหลริน” คือ **ความเสียสละ ความเพียร และความอดทน** “น้ำพระทัยจากพระเจ้าแผ่นดิน ให้ทำกินได้ด้วยตัวเรา” เป็นการให้ **ความประพฤติดี** “โครงการพระราชดำริ พ่อริเริ่มทำก่อนเขา เมืองไทยสุขสำราญนานเนา บ้านเราร่มเย็นเรื่อยมา” มีคุณธรรมแทบจะทุกด้าน คือ การให้ **ความประพฤติดี ความเสียสละ ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความเพียร ความอดทน ความเที่ยงธรรม และความเมตตา**

ข้อความ “คือองค์ภูมิพล ภูมิพลมหาราชา เทิดทูนไว้สูงสุดฟ้า ราชาผู้ยิ่งใหญ่” พบ**ความจงรักภักดี** และเป็น**ความกตัญญู** “พวกเราขอสัญญา เดินตามรอยเท้าพ่อ” คือ**ความประพฤติดี ความจงรักภักดี และความกตัญญู** “หนใดแห่งใดเฝ้ารอ มีพ่อต้นต้นจนถึง” แสดง **ความเสียสละ ความซื่อตรง ความเพียร ความอดทน**

ความเที่ยงธรรม และความกตัญญู ข้อความสุดท้าย “จำไว้ข้างในตราตรึง คนไทยส่งใจไปถึง ด้วยคำหนึ่งเรารักพ่อ คือ องค์ภูมิพล ภูมิพลมหาราชา” เป็นการแสดงความจงรักภักดี และ**ความกตัญญู**

2) คุณค่าทางด้านสุนทรียศาสตร์ คือ ลักษณะเนื้อหาที่เป็นความงามด้านความคิด ความเชื่อ และอารมณ์ สะเทือนใจที่ผู้ประพันธ์บทเพลงเป็นตัวแทนในการถ่ายทอดความรู้สึกต่าง ๆ ในจิตใจของเหล่าพสกนิกร ผู้วิจัยพบประเด็นที่เป็นคุณค่าทางด้านสุนทรียศาสตร์ เรื่อง ความซาบซึ้ง ความกินใจหรือประทับใจ ความภาคภูมิใจ ความพอใจ สุขใจหรืออิมเมจใจ ความเปลितเปล็นหรือรันทรมยใจ ความเห็นอกเห็นใจ และความโสภาคศรีราหรือรันทดใจ ในบทเพลงสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ดังนี้

บทเพลง “พระราชผู้ทรงธรรม”

ประพันธ์โดย กมลศักดิ์ สุนทานนท์ และปิติ ลิ้มเจริญ ปี พ.ศ. 2556

เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม	คือถ้อยคำที่พระองค์ทรงให้ไว้
ข้างแสนจะโชคดีที่เกิดเป็นคนไทย	ได้ภาคภูมิใจเสมอมา
ถ้ามีใครถามทำไมคนไทย	ถึงรักพระองค์อย่างนี้
แค่ได้ชมพระบารมี	ก็ยิ้มทั้งน้ำตา
ถ้าหากให้อธิบาย เหตุผลนานา	คงต้องใช้เวลาเท่าชีวิตนี้...
เพราะท่านทำ เพื่อคนไทย	ด้วยธรรมะของพระราช
หวังให้เรา ชาวประชา	อยู่ดีกินดี
ท่านต้องเหนื่อยเพราะงานหนัก	ไม่เคยพักจวบจนวันนี้
ข้างโชคดี ที่แผ่นดินนี้	มีราชาผู้ทรงธรรม
ทรงเป็นนิยามแห่งความดี	เป็นอัญมณีที่เลิศล้ำ
สดสวยใสกระจ่างสว่างด้วยธรรม	ด้วยน้ำพระทัยที่เมตตา
เพราะท่านทำ เพื่อคนไทย	ด้วยธรรมะของพระราช
หวังให้เรา ชาวประชา	อยู่ดีกินดี
ท่านต้องเหนื่อย เพราะงานหนัก	ไม่เคยพักจวบจนวันนี้
ข้างโชคดี ที่แผ่นดินนี้	มีราชาผู้ทรงธรรม [23]

จากเนื้อหาของบทเพลง “พระราชผู้ทรงธรรม” สามารถวิเคราะห์ได้ว่า เป็นความรู้สึกที่ผู้ประพันธ์บทเพลงได้สร้างวรรณกรรมเพื่อเป็นกระบอกเสียงพูดและแสดงความรู้สึกแทนความในใจของเหล่าพสกนิกรส่งไปยังพระองค์ทำให้ความรู้สึกที่เป็นนามธรรมออกมาเป็นรูปธรรมคือถ้อยคำและข้อความที่สื่อความหมาย ดังต่อไปนี้

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม” เป็นการอัญเชิญพระราชปณิธานในพระองค์มากล่าวเนื่องจาก**ความรู้สึกกินใจ ประทับใจ และมีความภาคภูมิใจ** “ข้างแสนจะโชคดีที่เกิดเป็นคนไทย ได้ภาคภูมิใจเสมอมา” คือ **ความซาบซึ้งใจ ความพอใจสุขใจหรืออิมเมจใจ** ที่มีพระมหากรุณาธิคุณปกครองโดยธรรม **ความภาคภูมิใจ** ในความที่เกิดมาเป็นคนไทยบนผืนแผ่นดินไทยที่มีพระมหากรุณาธิคุณทรงปกครองประชาชนไทยโดยใช้หลักธรรม “แค่ได้ชมพระบารมี ก็ยิ้มทั้งน้ำตา” เป็น**ความซาบซึ้งใจ** ระคนความตื่นตันใจ จากการที่ได้ชื่นชมพระบารมีคือพระราชอำนาจที่แผ่ไว้ซึ่งความดี ก่อให้เกิด**ความประทับใจ และความพอใจ สุขใจหรืออิมเมจใจ**

“ท่านต้องเหนื่อย เพราะงานหนัก” คือ**ความเห็นอกเห็นใจ** ในการทรงงานเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่พสกนิกร ทรงปฏิบัติพระจริยวัตรและพระราชกรณียกิจอย่างหนักเนื่องจากปัญหาต่าง ๆ มากมายโดยทรงมีเป้าหมายคือความอยู่ดีกินดีของราษฎร “ข้างโชคดี ที่แผ่นดินนี้ มีราชาผู้ทรงธรรม” เป็น**ความซาบซึ้ง** ที่มีพระมหากรุณาธิคุณเมตตาเหล่าพสกนิกร ทรงปกครองประเทศโดยใช้หลักธรรมของพระราช **ข้อความ** “ทรงเป็นนิยามแห่งความดี เป็นอัญมณีที่เลิศล้ำ” คือ**ความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ** เป็น**ความพอใจสุขใจ**

หรืออ้อมอ้อมใจ ส่วนข้อความสุดท้าย “สดสวยใสกระจ่างสว่างด้วยธรรม ด้วยน้ำพระทัยที่เมตตา” เป็นความงดงามที่เกิดจากความรู้สึกที่ได้รับรู้ในคุณงามความดีอันเกิดจากพระจริยวัตรในพระองค์

บทเพลง “คนไทยของพระราชา”
ประพันธ์โดย ปฏิวเรศ อุทัยเฉลิม ปี พ.ศ. 2559

เป็นตอนเช้าที่ดวงตะวันคล้ายไม่ส่องแสง
น้ำตาที่ไหลลงมาพร้อมกันทุกถิ่นหนทาง
วอนดาวทุก ๆ ดวงโอบล้อม เมื่อพ่อเห็บหนาว
ลูกเองก็ทอ้งใจต้องแข็งแรงให้พ่อเห็น
เรามีพ่อคนเดียว คือในหลวงในใจ
ทุกคำสอนยังจำ เพื่อนำเป็นแนวทางไว้ใช้
เป็นตั้งแสงเปลวเทียนส่องทาง เมื่อยามอ่อนล้า
สองเท้าที่ก้าวเดิน สองมือไม่เคยว่างเว้น
เพราะลูกคือคนไทย (ลูกคือคนไทย)

ดวงใจไร้เรี่ยวแรงจะทำอะไรทุกอย่าง
ตอกย้ำ ว่านี่คงเป็นความจริง สิ่งที่ต้องเจอ
วอนลมพัดเบา ๆ ให้พ่อสบายร่มเย็น
จะเป็นคนดีให้ได้ครั้งที่พ่อเป็น ตั้งแต่บัดนี้ไป
เรามีชีวิตเดียว ขอใช้ตามรอยพ่อไป
ให้พ่อได้ภูมิใจเมื่อมองลงมา
เป็นตั้งสายฝนพาดโลมให้ใจร่มเย็น
ไม่มีใครเทียบเท่าที่พ่อฉันเป็น จดจำไม่รู้ลืม
ของพระราชา [23]

จากเนื้อหาของบทเพลง “คนไทยของพระราชา” สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ผู้ประพันธ์จะใช้ข้อความเชิงสัญลักษณ์ค่อนข้างมากในบริบทที่เกี่ยวข้องกับการเสด็จสวรรคตของในหลวง ผู้วิจัยต้องใช้การวิเคราะห์แบบอัตวิสัย (Subjective) คือ การตีความ ดังต่อไปนี้

“น้ำตาที่ไหลลงมาพร้อมกันทุกถิ่นหนทาง” “น้ำตา” บอกเป็นความรู้สึกเสียใจโศกเศร้ารันทดของพสกนิกรทั้งประเทศเมื่อทราบข่าวอันเป็นที่น่าเสียใจของบุคคลที่เคารพรัก “วอนดาวทุก ๆ ดวง โอบล้อม เมื่อพ่อเห็บหนาว วอนลมพัดเบา ๆ ให้พ่อสบายร่มเย็น” ใช้ดวงดาวแทนความอบอุ่น ใช้แรงลมแทนความเย็นสบายแทนความรู้สึกห่วงใย “เรามีพ่อคนเดียว คือในหลวงในดวงใจ ... ให้พ่อได้ภูมิใจเมื่อมองลงมา” ใช้พ่อเป็นคำแสดงสัญลักษณ์หมายถึงในหลวง แทนความเคารพและจงรักภักดีสูงสุด ให้ความรู้สึกต้องการตอบแทนแทนความซาบซึ้งใจ ประทับใจ ในพระมหากษัตริย์คุณ แสดงความอาลัยและห่วงหาอาวรณ

“ทุกคำสอนยังจำ เพื่อนำเป็นแนวทางไว้ใช้” คือ ความกตัญญู มีความต้องการให้เกิดความสบายใจหรือปลอบประโลม เกิดการให้คำมั่นสัญญาว่าจะทำความดีเป็นประการเดียวกัน “เป็นตั้งแสงเปลวเทียนส่องทาง เมื่อยามอ่อนล้า เป็นตั้งสายฝนพาดโลมให้ใจร่มเย็น” คือความประทับใจ ซาบซึ้งใจ พร้อมกับการตอกย้ำในคุณงามความดี เพื่อแสดงความสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณ “ไม่มีใครเทียบเท่าที่พ่อฉันเป็น จดจำไม่รู้ลืม” แสดงความโหยหาอาวรณ อาลัย ในความโศกเศร้าที่มีความกตัญญูหรือประทับใจ และความภาคภูมิใจแทรกอยู่ ข้อความสุดท้ายคือ “เพราะลูกคือคนไทย (ลูกคือคนไทย) ของพระราชา” เป็นความรู้สึกภาคภูมิใจและความพอใจ สุขใจหรืออ้อมอ้อมใจ

บทเพลงทั้งหมดที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ เกิดขึ้นจากความศรัทธาของความเป็นมนุษย์ ซึ่งคือผู้ประพันธ์บทเพลงเหล่านี้ที่มีต่อคนที่เขาศรัทธาสูงสุด เจกเช่นที่มีความศรัทธาต่อรูปเคารพ เพราะฉะนั้นเวลาที่มนุษย์ศรัทธาใครคนใดคนหนึ่ง หรือศรัทธาสິงใดสิ่งหนึ่ง มนุษย์ย่อมยึดเหนี่ยวยึดมั่น และถือเอาเป็นหลักในชีวิต เมื่อมีผู้ประพันธ์บทเพลงได้สร้างสรรค์ผลงานถวายทั้งหมดนี้ เป็นการทำงานที่สนองจิตใจตัวเองในขณะที่เดียวกันก็ไปสนองจิตใจของมนุษย์ทั้งสังคมด้วย ประโยชน์มีเต็มทีในแง่ของความศรัทธา ความรู้สึกกตัญญูประทับใจ เพราะศรัทธาในสิ่งเดียวกัน [24]

ผู้วิจัยจึงสรุปในประเด็นนี้ได้ว่า การตระหนักรู้ในคุณค่าทางด้านจริยศาสตร์ และซาบซึ้ง กตัญญู ประทับใจ ในบทเพลง น้อมนำให้เกิดการแสดงความจริงรักภักดีและสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

สรุปและอภิปรายผล

คุณค่าของบทเพลงสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จากจำนวนทั้งหมด 127 บทเพลงที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบคุณค่าของบทเพลง 2 ประการ ดังที่ได้สรุปเป็นตารางข้อมูลพร้อมคำอธิบายท้ายตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์คุณค่าทางด้านจริยศาสตร์จากบทเพลงสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

จำนวนคำ/ข้อความที่พบในบทเพลงก่อนและหลังการเสด็จสวรรคตและคำร้อยละ						
ประเด็น การวิเคราะห์ (เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย)	ก่อน เสด็จสวรรคต (75)		ประเด็น การวิเคราะห์ (เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย)		หลัง เสด็จสวรรคต (52)	
	คำ/ข้อความ	ร้อยละ	คำ/ข้อความ	ร้อยละ	คำ/ข้อความ	ร้อยละ
1. ศील (ประพฤติดี)	72	96.00	1.จงรักภักดี(เคารพ)		52	100
2. จงรักภักดี(เคารพ)	68	90.67	2. ความเมตตา		44	84.62
3. ความเมตตา	68	90.67	3. ทาน (การให้)		43	82.69
4. ทาน (การให้)	65	86.67	4. ความกตัญญู		42	80.77
5. บริจาค (เสียสละ)	64	85.33	5. บริจาค (เสียสละ)		40	76.92
6. ความอ่อนโยน	61	81.33	6. ศील (ประพฤติดี)		38	73.08
7. ความเที่ยงธรรม	59	78.67	7. ความเพียร		34	65.38
8. ความเพียร	59	78.67	8. ความอดทน		31	59.62
9. ความอดทน	57	76.00	9. ความอ่อนโยน		30	57.69
10. ความกตัญญู	53	70.67	10. ความเที่ยงธรรม		30	57.69
11. ความซื่อตรง	49	65.33	11. ความซื่อตรง		24	46.15

ก่อนการเสด็จสวรรคต การวิเคราะห์คุณค่าบทเพลงสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จำนวน 75 บทเพลง พบประเด็นจากการวิเคราะห์ 11 ประเด็น เรียงลำดับตามการปรากฏของคำและข้อความและร้อยละจากมากไปหาน้อย ในช่วงแรกเป็นช่วงของการเสด็จขึ้นครองราชย์ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรจิตสำนึกที่พสกนิกรสื่อความหมายในจิตใจผ่านบทเพลงจะเป็นอารมณ์แห่งความปลาบปลื้มชื่นชมยินดี ในฐานะที่พระองค์เป็นศูนย์รวมของจิตใจคนไทยทั้งชาติ เป็นที่พึ่งทางใจ ภาษาในบทเพลงสื่อความหมายในทำนองสรรเสริญพระบารมี

เหตุผลสำคัญที่สุด คือ สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นหนึ่งในสถาบันหลักของชาติบ้านเมือง ประกอบกับพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้สร้างคุณูปการต่อประชาชนในชาติอย่างใหญ่หลวง เป็นอารมณ์เพลงที่มีความสุข ปีติยินดี

คุณธรรมเรื่องศีล (ความประพฤติดี) ปรากฏคำร้อยละสูงที่สุดเนื่องจากพระปฐมบรมราชโองการองค์สำคัญคือ ‘เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม’ สร้างความประทับใจแก่เหล่าพสกนิกรตั้งแต่แรก พระราชกรณียกิจของพระองค์ในการเสด็จเยี่ยมเยียนอาณาประชาราษฎร์ทั่วทั้งแผ่นดินเพื่อให้พสกนิกรของพระองค์มีความสุขความสบายนั้นมากมายมหาศาล สุวัฒน์ อัครไชยชาญ [25] ได้บันทึกสถิติเกี่ยวกับระยะทางเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎร เฉลี่ยระยะทางเสด็จพระราชดำเนิน 25,000 กิโลเมตรต่อปี ระยะทางเสด็จพระราชดำเนินช่วงปี พ.ศ. 2512 ถึง 2528 รวม 384,400 กิโลเมตร มากกว่าระยะทางจากโลกถึงดวงจันทร์

หลังการเสด็จสวรรคต การวิเคราะห์คุณค่าบทเพลงสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จำนวน 52 บทเพลง พบประเด็นจากการวิเคราะห์ 11 ประเด็น เรียงลำดับตามการปรากฏของคำและข้อความและร้อยละจากมากไปหาน้อย

คุณค่าทางจริยศาสตร์ ในบทเพลงหลังการเสด็จสวรรคต มีคุณค่าธรรมเรื่องความจงรักภักดีสูงที่สุด เนื่องจากคำและข้อความในบทเพลงที่กล่าวถึงพระจริยวัตรอันงดงามในพระองค์เป็นความรู้สึกที่พสกนิกรส่งถึงพระองค์ เป็นแรงกระตุ้นและบันดาลใจให้เกิดความรู้สึกจงรักภักดี ซึ่งความรู้สึกนี้อยู่ในลำดับต้น ๆ ตั้งแต่ช่วงก่อนที่พระองค์เสด็จสวรรคต แม้เมื่อพระองค์เสด็จสวรรคตแล้ว บทเพลงที่ย้ำ ซ้ำ ทวนในพระจริยวัตร ยิ่งตอกย้ำให้ความรู้สึกจงรักภักดีเพิ่มขึ้นเป็นเท่าทวีคูณ พร้อมกับคุณค่าคุณธรรมด้านความเมตตา การกระทำเพื่อคนอื่นและความเสียสละก็ยังปรากฏอยู่ในบทเพลง นำไปสู่ความรู้สึกยกยาดอกแทนของพสกนิกรซึ่งเป็นคุณธรรมเรื่องความกตัญญูสูงเป็นลำดับถัดมา

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์คุณค่าทางด้านสุนทรียศาสตร์จากบทเพลงสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

จำนวนคำ/ข้อความที่พบในบทเพลงก่อนและหลังการเสด็จสวรรคตและคำร้อยละ						
ประเด็น การวิเคราะห์ (เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย)	ก่อน เสด็จสวรรคต (75)		ประเด็น การวิเคราะห์ (เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย)		หลัง เสด็จสวรรคต (52)	
	คำ/ข้อความ	ร้อยละ	คำ/ข้อความ	ร้อยละ	คำ/ข้อความ	ร้อยละ
1. ความซาบซึ้งใจ	74	98.67	1. ความซาบซึ้งใจ	51	98.08	
2. ความกินใจ/ ประทับใจ	74	98.67	2. ความกินใจ/ ประทับใจ	50	94.23	
3. ความภาคภูมิใจ	73	97.33	3. ความโศกเศร้า/ รันทดใจ	43	82.69	
4. ความพอใจ/ สุขใจ/อึ้งอัมมใจ	73	97.33	4. ความภาคภูมิใจ	40	76.92	
5. ความเพลิดเพลิน/ รื่นรมย์ใจ	66	88.00	5. ความเห็นอกเห็นใจ	36	69.73	
6. ความเห็นอกเห็นใจ	42	56.00	6. ความพอใจ/ สุขใจ/อึ้งอัมมใจ	21	40.38	
7. ความโศกเศร้า/ รันทดใจ	-	0.00	7. ความเพลิดเพลิน/ รื่นรมย์ใจ	3	5.77	

ก่อนการเสด็จสวรรคต การวิเคราะห์คุณค่าบทเพลงสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จำนวน 75 บทเพลง พบประเด็นจากการวิเคราะห์ 7 ประเด็น เรียงลำดับตามการปรากฏของคำและข้อความและร้อยละจากมากไปหาน้อย

ในช่วงแรกพบประเด็นการวิเคราะห์เรื่องความซาบซึ้งใจ สูงที่สุด เนื่องจากพระจริยวัตรและพระราชกรณียกิจในพระองค์ ที่ทรงปฏิบัติต่อพสกนิกรประหนึ่งว่าบิดาดูแลบุตร ดังมีผู้กล่าวไว้ซึ่งสรุปความได้ว่า พระองค์ทรงทำทุกอย่างเพียงเพราะนี่คือสิ่งที่คนในครอบครัวทำเพื่อกันและกัน พระองค์ทรงถือว่าพสกนิกรชาวไทยคือ

ครอบครัวของพระองค์ ประชาชนชาวไทยโชคดีที่ยังได้มีพระองค์เป็นหนึ่งในสมาชิกในครอบครัวของตน และเป็นโชคของทุกคนที่ได้มีโอกาสเรียนรู้จากแนวทางการดำรงพระชนม์ชีพของมหากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่พระองค์นี้ [26-27]

เมื่อบริบทของสังคมเริ่มเปลี่ยนไป โดยเฉพาะบุคคลที่พสกนิกรเทิดทูนบูชาสูงสุดต้องเห็นเดี๋ยวเดียวในการท่าสงครามกับความยากจน ทรงเพียรพยายามบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชนของพระองค์ บางครั้งทรงงานหนักไม่ได้พักผ่อนแม้จะเป็นถึงผู้ครองแผ่นดินแต่ก็มิได้ทรงสุขสบาย ทรงพระประชวร บทเพลงก็สื่อออกมาในลักษณะส่งแรงใจภาวนา ให้ทรงหายจากพระอาการประชวร ความหมายในใจของประชาชนที่สื่อผ่านบทเพลง จึงมีลักษณะเน้นย้ำให้เห็นถึงพระเมตตาที่พระองค์มีต่อประชาชน พระองค์ทรงมีแต่ให้ ทรงเสียดสละความสุขส่วนพระองค์ ค่าคุณธรรมหลักทั้งสามประการที่พบบ้างไปสู่ความจงรักภักดีที่พสกนิกรมีต่อพระองค์ เป็นความรู้สึกเคารพบูชาอย่างสูงเป็นลำดับต่อมานั่นเอง อันเกี่ยวเนื่องมาจากความรู้สึกกินใจประทับใจ จากการตระหนักรู้ในคุณธรรมทั้งหมดที่ปรากฏอยู่ในบทเพลง

หลังการเสด็จสวรรคต การวิเคราะห์คุณค่าบทเพลงสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จำนวน 52 บทเพลง พบประเด็นจากการวิเคราะห์ 7 ประเด็น เรียงลำดับตามการปรากฏของคำและข้อความและร้อยละจากมากไปหาน้อย

คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ ในบทเพลง หลังการเสด็จสวรรคต พบประเด็นการวิเคราะห์เรื่อง ความซาบซึ้งใจสูงที่สุด เนื่องจากบทเพลงหลังการเสด็จสวรรคต มีการกล่าวซ้ำในพระจริยวัตรของพระองค์ ความซาบซึ้งใจประทับใจจึงยังคงปรากฏอยู่เช่นเดิม ด้วยเหตุผลข้างต้น สิ่งที่มีมนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นโดยนัยของสุนทรียศาสตร์ให้ความโศกเศร้าเนื่องจากบริบทหลังการเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ผู้วิจัยจึงพบประเด็นการวิเคราะห์ เรื่อง ความโศกเศร้าหรืออันท้อใจ อยู่ในลำดับที่สูงเป็นลำดับต่อมา

ผลการวิจัยแสดงถึง คุณค่าทางจริยศาสตร์และสุนทรียศาสตร์ซึ่งนำไปสู่ความรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จากการตระหนักรู้ในคุณงามความดีในพระองค์ อันมีการให้ การประพฤติดี เป็นต้น ก่อให้เกิดความรู้สึกซาบซึ้ง กินใจ เกิดเป็นความตั้งมั่น ให้คำมั่นสัญญาในการทำความดีเป็นประการเดียวกันของเหล่าพสกนิกร เพื่อเป็นการตอบแทนความดีต่อพระองค์ อันจัดได้ว่าเป็นความรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณฯ ดังกล่าว

คุณค่าของบทเพลงที่เป็นความหมายในใจยามที่กล่าวขานถึงพระองค์ เต็มไปด้วยคุณประโยชน์ที่คนฟังหรือผู้ที่พยายามทำความเข้าใจอย่างต้องแท้ ได้ซึมซับในตัวตนที่เป็นภาษาในบทเพลงที่สื่อความหมายให้เข้าใจในคุณความดีที่พระองค์ทรงทำเพื่อประชาชน ทำให้พสกนิกรทั่วประเทศสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณฯ จงรักภักดี มีใจคิดที่จะทำความดีเป็นการตอบแทน

ครั้นเมื่อพระองค์เสด็จสวรรคต ในบทเพลง ทุกตัวโน้ต ทุกวลี ได้แสดงบทบาทต่อคนฟังทั่วประเทศทันที ความรู้สึกสูญเสียร่วมกันครั้งยิ่งใหญ่ที่เกิดขึ้นในหมู่พสกนิกรของพระองค์นี้ ได้กลายมาเป็นพลังแห่งความเศร้าสะเทือนใจที่ถูกถ่ายทอดออกมาในบทเพลงมากมาย ด้วยความรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณฯ แม้เวลาจะล่วงเลยไปเพียงใดก็ตาม คุณค่าของบทเพลงแต่ละบทเพลงยังคงคุณค่าอยู่เช่นเดิม

บทเพลงได้ต่อยอดทั้งภาษาในมนต์และท่วงทำนองที่ก่อให้เกิดการประทับใจไว้เพื่อให้เกิดเป็นภาพจำ คำมั่นสัญญาในการทำความดีที่อาจจะเคยเป็นเพียงนามธรรม กลับทำให้เกิดภาพการลุกขึ้นมาพร้อมกันทำความดีให้เห็นเป็นรูปธรรมขึ้นอย่างชัดเจน จะเห็นได้ว่าพลังทางภาษาในบทเพลงนั้นทรงพลังเพียงใด

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องนี้ได้รับการสนับสนุนการวิจัยจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

- [1] ไพบูลย์ สำราญภูติ. (2550). เพลงลูกกรุง. กรุงเทพฯ: สำนักงานอุทยานการเรียนรู้.
- [2] ธงทอง จันทรางศุ. (2560). ความสุข ความทรงจำในรัชกาลที่ ๙. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: มติชน.
- [3] อนุমানราชชน, พระยา. (2515). การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์. กรุงเทพฯ: บรรณาการ.
- [4] Schroeder, M. (2008). *Value Theory*. Retrieved June 27, 2020, from <https://plato.stanford.edu/entries/value-theory>
- [5] Velasquez, M., Andre, C., Shanks, T., S.J., and Meyer, M.J. (2010). *What is ethics?* Retrieved June 27, 2020, from <https://www.scu.edu/ethics/ethics-resources/ethical-decision-making/what-is-ethics/>
- [6] ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- [7] ญาณวชิระ (นามแฝง). (2549). ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งปรัชญาไทย. กรุงเทพฯ: วชิราสำนักพิมพ์.
- [8] น้อย พงษ์สนธิ. (2527). จริยศาสตร์: ปรัชญาว่าด้วยจริยธรรม. เชียงใหม่: โครงการตำรา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- [9] พระเทวินทร์ เทวินโท. (2550). จริยศาสตร์ จริยธรรมและคุณธรรม. กรุงเทพฯ: รุ่งแสงการพิมพ์.
- [10] สุขเมธ ตันติเวชกุล. (2543). ใต้เบื้องพระยุคลบาท. กรุงเทพฯ: มติชน.
- [11] สุขเมธ ตันติเวชกุล. (2548). หลักธรรม หลักทำ ตามรอยพระยุคลบาท. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- [12] พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุนยากร). (2556). ทศพิชราชธรรม: ๑๐ ตัวชี้วัดสำหรับผู้บังคับการ. กรุงเทพฯ: เสน่ห์การพิมพ์.
- [13] เทพรัตนาชสุตยา สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. (2524). ทศปารมีในพระพุทธศาสนาเถรวาท. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาภาษาตะวันออก) คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [14] Andy Hamilton. (2007). *Aesthetics and Music*. Continuum International Publishing Group. NY. USA.
- [15] ชะวัชชัย ภาติถนธ. (2544). ทศนศิลป์วิจารณ์. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.
- [16] อารี สุทธิพันธ์. (2533). ประสบการณ์สุนทรีย์. กรุงเทพฯ: แสงศิลป์การพิมพ์.
- [17] อัศวิทย์ เรื่องรอง. (2552). การวิเคราะห์แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศจากพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาพัฒนศึกษา) ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [18] อาร์เธอร์ ซี แดนโต. (2552). ความเรียงของ Arthur C. Danto เกี่ยวกับสุนทรีย์ศาสตร์. (สมเกียรติ ตั้งนโม, ผู้แปล). สืบค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2561, จาก <http://midnightuniv.tumrai.com/midnighttext/000885.doc>
- [19] ดวงกมล บางชวด. (2554). การถ่ายทอดบทเพลงไทยสากลประเภทเพลงปลุกใจเพื่อเสริมสร้างสำนึกความรักชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาพัฒนศึกษา) ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [20] อนุรักษ์ สุทธิจิตต์. (2561). ดนตรีศึกษา หลักการและสาระสำคัญ. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [21] ลีโอ ตอลสตอย. (2551). ศิลปะคืออะไร. (สิทธิชัย แสงกระจ่าง, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊ก.

- [22] ไพบูลย์ สำราญภูติ. (2553). *100 เพลงดี 100 ปี เอื้อ สุนทรสนาน*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- [23] กระทรวงวัฒนธรรม. (2560). *บทเพลงจากดวงใจแด่ในหลวงรัชกาลที่ ๙ พระผู้สถิตในหทัยราษฎร์*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- [24] ชมัยกร บางคมบาง. (2563, 25 สิงหาคม). ศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ปีพุทธศักราช ๒๕๕๗. [บทสัมภาษณ์].
- [25] สุวัฒน์ อิศวไชยชาญ. (2559). *ตามรอยพ่อ ก-ฮ*. กรุงเทพฯ: สารคดี.
- [26] งามศรี สุขุมพัฒน์. (2559). *วัดป่าพุทธญาณ สำนักในพระมหากรุณาธิคุณ พระมหากษัตริย์ราชวงศ์จักรี*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- [27] เปลว สีเงิน. (2559). *คิดถึงในหลวง*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ช. คชา.